

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ВОДІ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

**ACTIVITIES OF NATIONAL POLICE BODIES ON WATER IN CONDITIONS
OF MARTIAL STATE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS**

Актуальність статті полягає в тому, що засади та особливості діяльності поліції на воді («водної поліції») є відносно новою тематикою для української поліцейстики. Водночас навіть у наявних на цей час наукових роботах простежується низка проблемних питань, які пов'язані з її функціонуванням, зокрема відсутністю чітких завдань. Однак чітке розуміння та нормативне визначення завдань будь-якого державного органу є вихідною засадою та необхідною умовою наділення його відповідними владними повноваженнями та побудови оптимальної структури системи його підрозділів, за такого є необхідність у науковому дослідженні даного напрямку поліцейської діяльності. Метою статті є дослідження адміністративно-правових аспектів діяльності органів національної поліції на воді в період військового стану. У статті досліджено особливості діяльності органів Національної поліції на воді та охарактеризовано їх роботу у період військового стану. На сьогодні у центрі уваги знаходиться актуальність діяльності підрозділів Національної поліції України, а саме поліції на воді. Нормативно-правові акти національного законодавства не містять повного визначеного переліку їх завдань та функцій, тому наукові дослідження щодо пропонування переліку завдань і функцій поліції на воді, в умовах військового стану є необхідними і у подальшому можуть бути використані для удосконалення регулювання її діяльності. Зроблено висновок, що адміністративно-правові засади спеціальної «водної» поліції має важливе значення при формулювання штату (визначення виду та кількості посад), кваліфікаційних (професійних) вимог до персоналу цих підрозділів, так як це дуже специфічний вид діяльності поліції на воді із завданнями правоохоронної системи, які повинні мати не тільки знання, але й професійні навички. Питання організації діяльності підрозділів поліції на воді в Україні становить актуальність нормативного впорядкування, а особливо інструкції із зазначенням визначених дій в певних ситуаціях, особливо в умовах військового часу.

Ключові слова: поліція на воді, військовий стан, органи національної поліції, національне законодавство, правове регулювання.

The relevance of the article lies in the fact that the principles and features of the activities of the water police ("water police") are a relatively new topic for Ukrainian police science. At the same time, even in the currently available scientific works, a number of problematic issues related to its functioning can be traced, in particular, the lack of clear tasks. However, a clear understanding and normative definition of the tasks of any state body is the starting point and a necessary condition for endowing it with the appropriate powers of authority and building the optimal structure of the system of its units, in which case there is a need for scientific research into this area of police activity. The purpose of the article is to study the administrative and legal aspects of the activities of the national water police during the period of martial law. The article examines the features of the activities of the National Police on the water and characterizes their work during the period of martial law. Today, the focus is on the relevance of the activities of

the units of the National Police of Ukraine, namely the police on the water. Regulatory and legal acts of national legislation do not contain a complete list of their tasks and functions, therefore, scientific research on proposing a list of tasks and functions of the police on the water, in conditions of martial law is necessary and can be used in the future to improve the regulation of its activities. It is concluded that the administrative and legal foundations of the special "water" police are of great importance in formulating the staff (determining the type and number of positions), qualification (professional) requirements for the personnel of these units, since this is a very specific type of water police activity with the tasks of the law enforcement system, which must have not only knowledge, but also professional skills. The issue of organizing the activities of water police units in Ukraine is the relevance of regulatory regulation, and especially instructions indicating certain actions in certain situations, especially in wartime conditions.

Key words: *police on the water; martial law; national police bodies, national legislation, legal regulation.*

Актуальність. Засади та особливості діяльності поліції на воді («водної поліції») є відносно новою тематикою для української поліцейстики. Водночас навіть у наявних на цей час наукових роботах простежується низка проблемних питань, які пов'язані з її функціонуванням, зокрема відсутністю чітких завдань. Однак чітке розуміння та нормативне визначення завдань будь-якого державного органу є вихідною засадою та необхідною умовою наділення його відповідними владними повноваженнями та побудови оптимальної структури системи його підрозділів, за такого є необхідність у науковому дослідженні даного напрямку поліцейської діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання діяльності поліції на воді в сучасній правовій науці є малодослідженими, фрагментарно вони розглянуті в роботах С. О. Кузнichenка, Є. О. Пилипенко, Хозлу І. К, проте слід констатувати, що адміністративно-праві аспекти підрозділів поліції на воді в них не розглядалися, дослідження щодо особливостей діяльності у військовий час не проводилось.

Метою статті є дослідження адміністративно-правових аспектів діяльності органів національної поліції на воді в період військового стану.

Виклад основного матеріалу. Національна поліція України є одним з органів виконавчої влади, що входить до сектору безпеки і оборони, діє у відповідності до Закону України «Про Національну поліцію» і, за ст. 1 названого Закону, є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1]. Поліція на воді є специфічним правоохоронним органом, який наділений особливими функціями. Виокремлення в системі правоохоронних органів (поліції) підрозділів водної/морської поліції та спеціалізація їх завдань та юрисдикції спостерігається в багатьох країнах [2].

До загальних основних завдань поліції на воді можна віднести такі: контроль комерційного судноплавства та руху прогулянкових суден; перевірка комплектності та кваліфікації екіпажів, судових документів, встановленого обладнання та його стану; дотримання правил безпеки при перевезенні плавзасобами небезпечних вантажів; облік та оформлення судових аварій (не вище середнього рівня), промислових аварій та інших подій на плавзасобах; контроль за рибальством; надання допомоги іншим органам влади у моніторингу води; виявлення, припинення та розслідування екологічних правопорушень, пов'язаних з водними об'єктами та інше [3].

Завдання, які викладені у Положенні про Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України мають більш управлінський характер, ніж стосуються безпосередньо завдань цих підрозділів. З сукупного аналізу адміністративно-правових засад зазначеного Управління можна уявити приблизні рамки та специфіку діяльності української «водної поліції» [4]. Необхідно вказати, що прийнятий відносно нещодавно Закон України «Про внутрішній водний транспорт» відносить Національну поліцію України до суб'єктів державного регулювання у сфері внутрішнього водного транспорту з наданням таких повноважень, як:

- 1) контроль виконання місцевих правил плавання для малих, спортивних суден і водних мотоциклів;
- 2) проведення перевірок судових документів, посвідчень судноводія малого судна або водного мотоцикла, а також документів, що надають право управління ними [5].

Але для чіткого розуміння призначення поліції на воді та подальших перспектив удосконалення її діяльності потрібно розширювати законодавче нормотворення. Якщо, здійснити аналітику діючого законодавства та співставити з практичною діяльністю то за тими завданнями, які на сьогодні корелюються із національним законодавством, підрозділи української «водної поліції» мають відноситись до спеціальної поліції (з функціями патрульної та превентивної поліції), діяльність яких базується на патрулюванні та охороні морського узбережжя, території портів та водних об'єктів. Водночас завдання цих підрозділів мають бути чітко визначені та здобути належного нормативного урегулювання. На підставі проведеного аналізу організації та правового регулювання поліції на воді та з урахуванням чинного законодавства можна віднести до завдань підрозділів поліції на воді такі основні функції:

1) запобігання та своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події на водних об'єктах;

2) попередження нещасних випадків на воді та порятунок людей;

3) забезпечення громадського порядку в місцях катастроф і стихійного лиха на (чи в районі) водних об'єктів;

4) взаємодія з уповноваженими державними органами у сфері дотримання рибохоронного законодавства, вилову та використання водних ресурсів, виявлення та припинення незаконного вилову риби, полювання тощо. Чітке усвідомлення завдань поліції на воді сприяє побудові оптимальної структури цих органів у нашій країні, налагодженню внутрішніх та зовнішніх організаційних зв'язків та належного матеріально-технічного оснащення цих підрозділів [6].

Однак, в Законі України «Про національну поліцію» на період введення воєнного стану з метою безпеки розширено повноваження поліцейських, які охоплюють і підрозділи поліції на воді, а саме:

– отримання інформації від державних органів та державних підприємств за письмовим запитом у чітко визначені терміни. За письмовим запитом поліція безоплатно одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання завдань та повноважень поліції, у тому числі й стосовно військовополонених. Запит підлягає виконанню у триденний термін, а в разі неможливості – не пізніше десятиденного строку з дня отримання запиту. У випадку виникнення причин, що перешкоджають виконати запит, поліції мають бути повідомлені причини;

– виконання службових обов'язків поліцейським у цивільному одязі;

– поліція має розширені права із застосування підручних засобів та заходів примусу. Під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати як заходи примусу, так і підручні засоби;

– застосування технічних приладів поліцейськими;

– конвоювання осіб та утримання осіб в ізоляторах тимчасового тримання;

– розмінування та техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події. Відтепер, поліція здійснює техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події та спеціальні вибухо-технічні роботи;

– збір біометричних даних;

– співпраця поліції з Інтерполом та Європолом. Поліція здійснює представництво та виконання зобов'язань України перед Інтерполом та Європолом, а також безпосередньо забезпечує співробітництво та обмін інформацією з такими органами [7].

На сьогодні в умовах військового стану законодавчі акти які здійснюють правове регулювання підрозділів поліції на воді потребують систематизації та узагальнення та напрацювань певних інструкцій як діяти в певних ситуаціях.

В нових реаліях сьогодення на перший план висуваються питання забезпечення такого стану національної безпеки держави, за якого буде створено належні передумови для захисту національних інтересів та територіальної цілісності. Крім того, слід звернути увагу, що наявність ефективної державної політики у сфері забезпечення національної безпеки відіграє вирішальне значення у запобіганні та нейтралізації загроз правам, свободам та законним інтересам громадян [8].

Діяльність органів поліції під час дії правового режиму воєнного стану, на відміну від мирного часу, корегується залежно від тих завдань, що ставляться перед ними державою з метою протидії внутрішнім загрозам воєнного стану. Завдання та функції правоохоронних органів, у тому числі і органів Національної поліції можуть коригуватися відповідно до вимог, що висуваються у конкретний період до цих органів, та з урахуванням загроз та небезпек, які на даний момент стоять на шляху до реального забезпечення законності та правопорядку в державі.

Діяльність органів поліції в умовах правового режиму воєнного стану ускладнюється тим фактом, що поліцейські виконують покладені на них обов'язки в умовах підвищеного ризику, що одночасно супроводжується суттєвим емоційним хвилюванням. У даному випадку необхідно, щоб на державному рівні у відповідних нормативно-правових актах було чітко визначено алгоритм дій поліцейських під час активних бойових дій та на деокупованих територіях, оскільки від їх результативності беззаперечно залежить стан внутрішньої безпеки держави. Тобто корегування державної політики у будь-якій сфері суспільного життя, у тому числі і у правоохоронній, а особливо для підрозділів поліції на воді, повинно відбуватися з урахуванням інтересів суспільства, що превалюють на даному етапі. Крім того, важливим моментом, який обов'язково має бути вирішений на законодавчому рівні, є неухильне кореспондування прав та обов'язків поліцейських, які їм надаються в умовах правового режиму воєнного стану, зважаючи на істотне розширення компетенції поліцейських [9].

Запровадження на всій території України воєнного стану зумовило потребу в оновленні законодавства та виробленні концептуально нових підходів до організації діяльності органів поліції. Необхідність у реалізації вказаних заходів підтверджується позицією у наукових колах, відповідно до якої найважливішими елементами ефективного державного управління є: 1) гнучке та однозначне законодавство; 2) активне впровадження новітніх стратегій і засобів, ефективність яких підтверджена на міжнародному рівні.

В контексті діяльності органів поліції на перший план висувуються завдання щодо корегування форм і методів їх роботи, оптимізації кола їх повноважень, вироблення нових критеріїв оцінювання ефективності їх діяльності, оновленню підходів до охорони та захисту прав громадян, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, посилення державного механізму гарантування дотримання прав і свобод окремих категорій громадян [10].

Варто зазначити, що здійснення органами та підрозділами поліції наведених вище додаткових повноважень під час несення служби поліцейськими сприятиме стабілізації оперативної обстановки з огляду на особливий режим виконання службових обов'язків. Переважна більшість заходів, що вчиняються поліцейськими в т.ч. фахівцями поліції на воді, в межах реалізації додаткових повноважень носить оперативний характер, окремі заходи носять превентивний та профілактичний характер; проте усі вони спрямовані на забезпечення належного стану публічного порядку та забезпечення прав громадян.

Крім цього актуальність теми значно зростає в умовах військової агресії РФ проти України особливо для підрозділів поліції на воді. Війна суттєво вплинула на безпекову ситуацію в країні, включаючи використання водних об'єктів як потенційних зон для незаконної діяльності, військових операцій, гуманітарних перевезень та евакуації [11].

Водні шляхи України, особливо у прифронтових та тимчасово окупованих регіонах, стають критично важливими для забезпечення логістики, оборони та захисту цивільного населення. Водночас зростає ризик використання цих об'єктів для диверсій, транспортування зброї та боєприпасів, незаконного переміщення осіб і товарів, а також інших злочинів, що підривають безпеку держави.

Особливе значення надається використанню технологій для моніторингу ситуації на воді, таких як радарні системи, що допомагають виявляти потенційні загрози, а також застосуванню безпілотних літальних апаратів (дронів) для огляду великих водних територій. Це дозволяє оперативно оцінювати ситуацію та координувати дії патрульних підрозділів. Тому, органи поліції на воді повинні мати спеціальні нормативні акти які містять план дій в тій чи іншій загрозовій ситуації. В такому контексті, можна

припустити про те, що завдання та функції підрозділів поліції на воді більш властиві природоохоронній сфері, оскільки безпосередньо пов'язані із забезпеченням безпеки водних об'єктів та інфраструктури водного транспорту, що, обумовлює доцільність включення підрозділів поліції на воді до структури природоохоронної поліції, актуальність утворення якої в системі Національної поліції підкреслюється багатьма вченими [12].

Зазначене повною мірою стосується і адміністративно-правового статусу підрозділів поліції на воді, однак слід констатувати, що нормативна визначеність статусу сьогодні не завершена через відсутність спеціалізованого нормативно-правового акта, який би визначив організаційно-правові засади діяльності зазначеного підрозділу Національної поліції України. Так само не конкретизовано мету його діяльності, а також не систематизовано специфічні завдання та функції підрозділів поліції на воді, перелік їх повноважень. Безумовно, що визначені загальні засади діяльності поліції, визначені в Законі України «Про Національну поліцію», розповсюджуються

і на підрозділи поліції на воді, однак вони не відображають специфіки їхньої діяльності, яка полягає у: 1) виявленні, припиненні та документуванні правопорушень у сфері порушення правил охорони вод, водного фонду, водного транспорту, охорони навколишнього природного середовища, а також інших правопорушень, що вчиняються на водних об'єктах та об'єктах інфраструктури водного транспорту, корупційних проявів у сферах рибного, водного господарств і природо-заповідного фонду, незаконного проникнення в Україну водним транспортом злочинців та нелегальних мігрантів, транзитного переміщення наркотичних засобів, зброї, вибухівки тощо; 2) здійсненні, у межах повноважень, передбачених законом нагляду (контролю) у галузі охорони, використання та відтворення водних біоресурсів у виключній (морській) економічній зоні України, територіальному морі, внутрішніх водоймах України; 3) здійсненні контролю в межах компетенції за додержанням правил для малих, спортивних суден і водних мотоциклів та використання засобів для розваг на воді; 4) проведенні перевірок суднових документів, міжнародних посвідчень на право управління прогулянковим судном та посвідчень судноводія малого судна або водного мотоцикла, а також документів, що надають право управління прогулянковим судном, малим судном, водним мотоциклом, виданих до набрання чинності цим Законом, зупиняє такі судна для здійснення такої перевірки; 5) забезпеченні публічної безпеки й порядку в морських і річкових портах, місцях масового відпочинку людей на водних об'єктах, на пляжах, під час проведення масових заходів (мирних зібрань, культурно-видовищних і публічних релігійних заходів) та спортивних змагань; 6) забезпеченні, у межах компетенції, публічної безпеки та порядку, безпеки судноплавства в місцях перебування та на маршрутах руху посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона; 7) реалізації заходів із запобігання нещасним випадкам, пов'язаним із утопленням і рятуванням людей, пошуком осіб, які зникли на водних об'єктах; 8) забезпеченні публічної безпеки і порядку в місцях зараження отруйними речовинами та іншими речовинами, що становлять небезпеку для життя або здоров'я людей та навколишнього середовища, а також у місцях, де усунуті їх наслідки; 9) реалізації заходів переконання, зокрема проведення профілактично-роз'яснювальної роботи серед населення в частині роз'яснення законів, інших нормативних актів щодо безпеки судноплавства, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, правил поведінки на воді тощо; 10) взаємодії з іншими підрозділами Національної поліції в частині реалізації повноважень підрозділів поліції на воді, а також іншими органами публічного адміністрування, недержавними організаціями, що реалізують заходи щодо підвищення безпеки на водних об'єктах, об'єктах інфраструктури водного транспорту, екології, захисту об'єктів тваринного і рослинного світу, а також з Асоціацією Міжнародного поліцейського співробітництва на воді [10].

Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що специфічність діяльності підрозділів поліції на воді в порівнянні з іншими структурними підрозділами Національної поліції України дозволяє говорити про особливість їх адміністративно-правового статусу як окремого суб'єкта адміністративно-правових відносин, що складаються в процесі реалізації ними поліцейської діяльності [11].

Висновки. Адміністративно-правові засади спеціальної «водної» поліції має важливе значення при формулювання штату (визначення виду та кількості посад), кваліфікаційних (професійних) вимог до персоналу цих підрозділів, так як це дуже специфічний вид діяльності поліції на воді із завданнями правоохоронної системи, які повинні мати не тільки знання, але й професійні навички. Питання організації діяльності підрозділів поліції на воді в Україні становить актуальність нормативного впорядкування, а особливо інструкції із зазначенням визначених дій в певних ситуаціях, особливо в умовах військового часу.

Список використаних джерел:

1. Кузнichenko S.O. Територіальні підрозділи водної поліції як складова механізму забезпечення національної безпеки України. Maritime security of the Baltic-Black sea region: challenges and threats : conference proceedings, December 23, 2021, Vol. 1. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". P. 183–185.
2. Пилипенко Є. О. Щодо притягнення до адміністративної відповідальності осіб за вчинення правопорушень у сфері забезпечення транспортної безпеки підрозділами поліції на воді. Недоліки чинного законодавства. Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти : матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кривий Ріг, 19 листопада 2021 р. Кривий Ріг, 2021. С. 157–160.
3. Хозлу І.К. Адміністративно-правовий статус підрозділів поліції на воді. Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. 2022. № 2 (4). С. 17–21. DOI 10.32782/2709-9261-2022-2-4-4.

4. Про затвердження Положення про Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 08.10.2020 р. № 795. Єдиний загальнодержавний ресурс публічних законодавчих та нормативно-правових актів, які регламентують діяльність поліції. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/01.html>.
5. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 р. № 1054-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#n125>.
6. Веселов М.Ю., Пилипенко Є.О. Завдання поліції на воді (водної поліції). Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. 2023. № 1 (5). С. 9-13.
7. Про національну поліцію»: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII . URL: zakon.rada.gov.ua
8. Адміністративна діяльність поліції в умовах воєнного стану. [Електронний ресурс]: URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ade7c3ca-f959-4b9b-97f6-f88adb1c903f/content>
9. Афонін Д. С., Боксгорн А. В. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 1–2. С. 224–230.
10. Муляр Г.В. Діяльність органів національної поліції України в умовах правового режиму воєнного стану. Науковий вісник Міжнародного університету. 2023. № 61. С. 130-133.
11. Національна поліція України в умовах воєнного стану. Настільна книга поліцейського. / Під загальною ред. Копотуна І.М. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 508 с.
12. Хозлу І.К. Організаційно-структурне положення підрозділів поліції на воді у системі національної поліції України/ Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. 2024. № 2(10). С.62-67.